



College voor Toetsen en Examens

Pagina 12: de vijf casussen zijn aan de vakinformatie toegevoegd.

# MAATSCHAPPIJLEER (GEMEENSCHAPPELIJK DEEL) VMBO TL-GL

## VAKINFORMATIE STAATSEXAMEN 2021

Versie: 26 september 2020

De vakinformatie is vastgesteld door het College voor Toetsen en Examens (CvTE). Het CvTE is verantwoordelijk voor de afname van de staatsexamens voortgezet onderwijs en draagt zorg voor de kwaliteit en het niveau van de examens.

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is belast met de praktische uitvoering en organisatie van de staatsexamens. Met vragen over deze vakinformatie kun je contact opnemen met de afdeling Examendiensten van DUO: (050) 599 89 33 of [staatsexamens@duo.nl](mailto:staatsexamens@duo.nl).

## Inhoud

<b>1</b>	<b>Algemene opmerkingen</b>	<b>4</b>
<b>2</b>	<b>Examenprogramma</b>	<b>4</b>
<b>3</b>	<b>College-examen</b>	<b>4</b>
<b>3.1</b>	<b>Schriftelijk examen</b>	<b>4</b>
<b>3.2</b>	<b>Mondeling examen</b>	<b>5</b>
<b>4</b>	<b>Berekening eindcijfer</b>	<b>5</b>
	<b>Bijlage 1 Beschrijving examenstof en begrippenlijst</b>	<b>6</b>
	<b>Bijlage 2 Casussen</b>	<b>12</b>
	<b>Bronvermeldingen</b>	<b>18</b>

## 1 Algemene opmerkingen

- Een staatsexamen bestaat voor de meeste vakken uit een centraal examen (identiek aan dat van de reguliere scholen) en een college-examen.
- Het staatsexamen maatschappijleer vmbo TL-GL bestaat uit een college-examen (paragraaf 3). Het college-examen heeft twee onderdelen: een schriftelijk examen en een mondeling examen.
- Je kunt je voorbereiden met behulp van een lesmethode.
- Oefenmateriaal voor het examen staat op de site van DUO onder 'Oefenen voor het staatsexamen vo'.
- Bekijk goed het document 'Toegestane hulpmiddelen' op de site van DUO. Je moet de hulpmiddelen zelf naar het examen meenemen.

## 2 Examenprogramma

In [Bijlage 1](#) staat een beschrijving van de examenstof.

In onderstaande tabel geven de kruisjes (x) aan in welk examen de vaardigheden en kennis getoetst kunnen worden.

maatschappijleer (gemeenschappelijk deel) TL-GL		schriftelijk examen	mondeling examen
<i>exameneenheden</i>			
ML1/K/2	basisvaardigheden	X	X
ML1/K/3	leervaardigheden in het vak maatschappijleer	X	X
ML1/K/4	cultuur en socialisatie	X	X
ML1/K/5	sociale verschillen	X	X
ML1/K/6	macht en zeggenschap	X	X
ML1/K/7	beeldvorming en stereotypering	X	X

## 3 College-examen

### 3.1 Schriftelijk examen

Het schriftelijk examen heeft betrekking op de aangegeven examenstof (zie [2 Examenprogramma](#) en [Bijlage 1](#)).

opdracht	schriftelijk beantwoorden van vragen
tijdsduur	90 minuten
deelcijfer	a

### 3.2 Mondeling examen

Van de vijf gegeven casussen (zie [Bijlage 2](#)) zullen er twee tijdens het mondeling examen gebruikt worden (één mag jij kiezen, de andere wordt door de examinator gekozen. Maak je geen keuze, dan worden beide casussen door de examinator gekozen).

Daarnaast worden bij het mondeling examen ten minste twee exameneenheden, ter keuze van de examinator, uit de examenstof geëxamineerd.

Iedere casus is een artikel over een actueel onderwerp dat een relatie heeft met de examenstof. Je moet de casussen thuis voorbereiden; op de examendag is er geen voorbereidingstijd.

Het is de bedoeling dat je je in de casussen verdiept, er eventueel meer informatie over opzoekt en je er zo mogelijk een eigen mening over vormt. Je mag tijdens het examen geen gebruik maken van aantekeningen die je op de casus maakt of van briefjes met aantekeningen over de casus.

opdracht	beantwoorden van vragen naar aanleiding van de casussen en de examenstof
tijdsduur	25 minuten
deelcijfer b	toetsing van ten minste twee exameneenheden
deelcijfer c	toetsing twee casussen

## 4 Berekening eindcijfer

examenonderdeel	weging	eindcijfer (afgerond op een geheel getal)
college-examen		$\text{eindcijfer} = 0,5a + 0,25b + 0,25c$
• deelcijfer a	0,5	
• deelcijfer b	0,25	
• deelcijfer c	0,25	

## Bijlage 1 Beschrijving examenstof en begrippenlijst

### ML1/K/2 Basisvaardigheden

Je kunt basisvaardigheden toepassen die betrekking hebben op communiceren, samenwerken en informatie verwerven en verwerken.

### ML1/K/3 Leervaardigheden in het vak maatschappijleer

Je kunt met betrekking tot een maatschappelijk vraagstuk:

- principes en procedures van de benaderingswijze van het vak maatschappijleer toepassen
- een standpunt innemen en hier argumenten voor geven.

### ML1/K/4 Cultuur en socialisatie

Je kunt

1. beschrijven hoe een mens zich ontwikkelt tot lid van de **samenleving**  
De invloed van het **socialisatieproces** herkennen en beschrijven.  
In dat verband kun je
  - voorbeelden geven van zaken die personen leren om zich als lid van de **samenleving** te kunnen gedragen,
  - met voorbeelden verduidelijken dat ontwikkeling en gedrag van personen door zowel maatschappelijk (**aangeleerde**) als door **aangeboren** eigenschappen bepaald wordt,
  - uitleggen welke **instituties** een rol spelen bij de ontwikkeling en het gedrag van mensen (bij het **socialisatieproces**),
  - beschrijven hoe **beïnvloedingsprocessen** zoals **belonen/straffen, imitatie (en identificatie)** een rol spelen bij de ontwikkeling en het gedrag van mensen (bij het **socialisatieproces**),
  - beschrijven wat er onder **waarden en normen** (en het verschil daartussen) wordt verstaan en in diverse gegeven voorbeelden **waarden en normen** (en het verschil daartussen) herkennen die het **gedrag** van mensen bepalen.
2. beschrijven dat mensen bij een **subcultuur** (willen) horen en dat elke **subcultuur** invloed heeft op het gedrag (op het **socialisatieproces**).  
In dat verband kun je:
  - **typen subculturen** (onderscheiden) herkennen in voorbeelden en verschillen (in oriëntaties) tussen deze groepen herkennen (en benoemen),
  - motieven voor het behoren tot **subculturen** beschrijven (en verband leggen met het **socialisatieproces**),
  - beschrijven dat het **gedrag** van mensen bepaald kan worden door de **subcultuur** (uitleggen welke rol de **waarden en normen in een subcultuur** spelen bij het **gedrag** van mensen).
3. de rol beschrijven die een **socialiserende instantie**, als het onderwijs, het gezin of de sociale media speelt in de ontwikkeling van een mens als lid van de samenleving.  
In dat verband kun je:
  - functies van **onderwijs**, het **gezin** of de **sociale media** in de samenleving beschrijven (en herkennen), zoals **beroepsvoorbereiding, selectie, cultuuroverdracht, emancipatie en persoonlijkheidsvorming**,
  - uitleggen waarom onderwijs, het gezin of de sociale media een steeds belangrijker functie in de ontwikkeling van de mens als lid van de samenleving (in het socialisatieproces) heeft gekregen,
  - voorbeelden noemen (en uitleggen) waaruit blijkt dat het **sociaal milieu** van invloed kan zijn op de kansen in het **onderwijs**,

- uitleggen dat het **onderwijs** van invloed kan zijn op de **ontwikkelingskansen** en toekomstmogelijkheden van mensen.
4. (vanuit de sociaal-culturele invalshoek) van een bepaald **maatschappelijk probleem** beschrijven welke **waarden en/of normen** een rol spelen bij het vormen van een **mening** over dat probleem.

In dat verband kun je bij een gegeven eenvoudige situatie aangeven:

- welke **waarden en/of normen** je gemeenschappelijk met anderen hebt,
- welke tegengestelde **waarden en/of normen** anderen kunnen hebben,
- welke **waarden en/of normen** voor anderen gelden.

### ML1/K/5 Sociale verschillen

Je kunt

1. aan de hand van voorbeelden beschrijven wat **sociale verschillen** zijn en waardoor deze veroorzaakt worden.  
In dat verband kun je:
  - voorbeelden geven van verschillen in **inkomen, status en macht**,
  - factoren die van invloed kunnen zijn op het ontstaan van **sociale ongelijkheid** (zoals: **ongelijkheid in inkomen, verschillen in vooropleiding, sociale milieu, sekse, etnische afkomst**) in voorbeelden aanwijzen,
  - uitleggen hoe factoren als **ongelijkheid in inkomen, verschillen in vooropleiding, sociale milieu, sekse en etnische afkomst**, kunnen leiden tot het ontstaan van **sociale ongelijkheid**.
2. beschrijven (uitleggen) dat de plaats van een mens op de **maatschappelijke ladder** in een samenleving kan veranderen (**sociale mobiliteit**).  
In dat verband kun je:
  - uitleggen dat een **maatschappelijke positie** kan afhangen van de inspanningen van een persoon zelf maar ook van de ideeën in de maatschappij over de **functie** die hij/zij bekleedt,
  - onderscheid maken tussen **verworven en toegeschreven maatschappelijke posities** en verklaren waarom in de huidige **samenleving** individuele capaciteiten steeds meer de **maatschappelijke positie** van mensen bepalen,
  - voorbeelden geven (en herkennen) van het stijgen en dalen op de **maatschappelijke ladder (sociale mobiliteit)**,
  - voorbeelden noemen (en verklaren) van factoren die het stijgen en dalen op de **maatschappelijke ladder (de sociale mobiliteit)** kunnen versterken of verminderen, zoals **sociaal milieu, onderwijs, aanleg, overheidsbeleid**.
3. voorbeelden geven van **belangen** van mensen in een bepaalde **maatschappelijke positie** en van conflicten die daarmee samenhangen.  
Beschrijven en uitleggen dat mensen vanuit hun **maatschappelijke posities** belangen hebben en dat daardoor conflicten kunnen ontstaan.  
In dat verband kun je:
  - **maatschappelijke posities** met bijbehorende **belangen** noemen (en herkennen) en van concrete situaties beschrijven (en uitleggen) dat er tegengestelde en overeenkomstige **belangen** zijn,
  - **individuele en collectieve belangen** onderscheiden (en toelichten welke conflicten daaruit kunnen ontstaan),
  - aan de hand van voorbeelden beschrijven wat de voordelen zijn als **belangengroepen** zich organiseren,
  - uitleggen waarom **belangengroepen** zich organiseren in **belangenorganisaties** en voorbeelden daarvan noemen,
  - voorbeelden kunnen noemen van machtsmiddelen (zie ML1/K/6) om voor je **belangen** op te komen in overleg- en conflictsituaties (en toelichten welke middelen in een gegeven situatie gebruikt kunnen worden).

4. maatregelen van de **overheid** ten aanzien van **sociale ongelijkheid** kunnen noemen. **Overheidsbeleid** ten aanzien van **sociale ongelijkheid** kunnen herkennen en beschrijven.

In dat verband kun je:

- voorbeelden geven van maatregelen die zijn bedoeld voor het verbeteren van de positie van zwakke groepen in de samenleving, zoals: **positieve actie, subsidie, voorlichting**, onderwijsvoorzieningen (en uitleggen dat deze maatregelen de positie van zwakke groepen in de samenleving kunnen verbeteren);
- opvattingen uit gegeven voorbeelden herkennen en beoordelen over de rol die de overheid kan spelen bij het verminderen van **sociale ongelijkheid**;
- een eigen standpunt weergeven over de rol van de **overheid** ten aanzien van **sociale ongelijkheid** (en een reactie geven op de opvattingen van **maatschappelijke en politieke stromingen** daarover in een gegeven situatie).

5. (vanuit de sociaaleconomische invalshoek) van een bepaald **sociaal probleem** beschrijven welke belangen bij betrokkenen een rol spelen in relatie tot hun **maatschappelijke positie**.

In dat verband kun je bij een gegeven eenvoudige situatie aangeven:

- wat de **maatschappelijke positie** is die iemand inneemt en welke **belangen** erbij horen,
- welke belangen iemand gemeenschappelijk met anderen heeft,
- welke tegengestelde **belangen** anderen kunnen hebben.

### **ML1/K/6 Macht en zeggenschap**

Je kunt

1. vormen van **macht** herkennen (herkennen en beschrijven).

In dat verband kun je:

- voorbeelden geven van **machtsmiddelen**, zoals: **positie, kennis, vaardigheden, aantal** (en uitleggen hoe deze **machtsmiddelen** werken),
- **formele en informele macht** herkennen (en uitleggen hoe en waarom er sprake van (in)formele macht is),
- uitleggen wat het verschil is tussen **macht** en **gezag**.

2. beschrijven dat (en uitleggen hoe) **regels** het samenleven van mensen mogelijk maken.

In dat verband kun je:

- voorbeelden noemen van **geschreven en ongeschreven regels** (en uitleggen waarom **regels** nodig zijn),
- in concrete situaties benoemen of **regels** zinvol (zouden kunnen) zijn (**regels** beoordelen op effectiviteit en wenselijkheid),
- van een gegeven voorbeeld beschrijven welke factoren (zoals: **normbesef, sociale controle, beloning, straf**) een rol spelen bij het naleven van **regels** (en voorbeelden geven van situaties waarin deze factoren een rol spelen),
- met behulp van voorbeelden beschrijven dat (en aangeven waarom) **regels** tijd- en plaatsgebonden zijn,
- voorbeelden noemen van **rechten en plichten** (van jongeren).

3. beschrijven (en uitleggen) van mogelijkheden die burgers hebben om invloed uit te oefenen op de **politiek (politieke besluitvormingsprocessen)**.

In dat verband kun je:

- met voorbeelden duidelijk maken hoe de **massamedia** gebruikt kunnen worden bij het doorsluizen van onderwerpen voor de **politiek**,



- **machtsmiddelen van actie/pressiegroepen** noemen (herkennen en beoordelen),
  - beschrijven waarom er **politieke partijen** zijn (en dit met behulp van voorbeelden verduidelijken),
  - het verschil tussen **politieke partijen** en **actie/pressiegroepen** uitleggen,
  - politieke partijen in verband brengen met **politieke stromingen**, zoals: **liberalisme, sociaaldemocratie, christendemocratie, extreem rechts en de ecologische stroming**,
  - beschrijven (en uitleggen) dat **politieke besluiten** in Nederland vaak het gevolg zijn van een **compromis** (en dit in een gegeven situatie herkennen),
  - voorbeelden geven van situaties waarin het zinvol is politici te benaderen om voor bepaalde **belangen** op te komen,
  - een eigen standpunt weergeven over de mogelijkheden die individuele burgers hebben om **invloed** uit te oefenen op de **politiek** (op de **politieke besluitvormingsprocessen**).
4. kenmerken van een **parlementaire democratie** noemen (herkennen en toelichten). In dat verband kun je:
- verschillen noemen (en herkennen) tussen een **democratie** en een **dictatuur** (en van een gegeven situatie beoordelen of er sprake is van een **democratie** of een **dictatuur**),
  - gegeven voorbeelden van **grondrechten** in verband brengen met onze democratie,
  - uitleggen dat besluiten met **meerderheid** van stemmen worden genomen.
5. (vanuit de politiek-juridische invalshoek) van een bepaald **maatschappelijk probleem** beschrijven welke vormen van macht een rol spelen en wie macht heeft. In dat verband kun je bij een gegeven eenvoudige situatie aangeven:
- welke **machtsmiddelen** een groep met bepaalde **belangen/waarden** heeft,
  - welke **machtsmiddelen** anderen met tegengestelde **belangen/waarden** hebben,
  - welke **machtsmiddelen** de **overheid** heeft.

### ML1/K/7 Beeldvorming en stereotypering

Je kunt

1. beschrijven dat mensen bij het vormen van hun **meningen** beïnvloed worden door **selectie in informatie**.  
Aangeven dat **selectieve waarneming** een rol speelt in het proces van **beeld- en meningsvorming**.  
In dat verband kun je:
  - uitleggen dat (en waarom) het door de (sociale) media gepresenteerde nieuws een deel is van wat er werkelijk gebeurd is (het resultaat is van **selectieprocessen** en deze selectie de **beeldvorming** bij mensen kan beïnvloeden),
  - uitleggen dat je uit informatie ook zelf een selectie maakt vanuit jouw **achtergrond, waarden, normen, interesses**.
2. uitingen van **vooroordelen en beeldvorming** ten aanzien van de rol van mannen en vrouwen in de **samenleving** herkennen en benoemen.  
In dat verband kun je:
  - verschillen tussen **feiten en meningen** ten aanzien van **rolpatronen** (herkennen en) benoemen aan de hand van voorbeelden (en hun mening geven over de veranderlijkheid van **rolpatronen**),
  - voorbeelden noemen en herkennen van **traditionele rolpatronen** ten aanzien van jongens en meisjes die door **(sociale)media** en/of opvoeding kunnen worden overgedragen,
  - uitleggen welke oorzaken ten grondslag liggen aan de **beeldvorming** ten aanzien van jongens en meisjes zoals: **socialisatieproces, maatschappelijke positie, rol van de (sociale)media en de opvoeding** en deze oorzaken herkennen,

- voorbeelden noemen van de invloed die tijd en plaats hebben op de **rolverdeling** tussen mannen en vrouwen.
- 3. voorbeelden noemen van **vooroordelen en discriminatie**, aangeven hoe deze kunnen ontstaan en wat daar tegen te doen is vanuit het beginsel van gelijkwaardigheid en respect zoals beschreven in artikel 1 van de Grondwet.  
In dat verband kun je:
  - de begrippen **vooroordelen en discriminatie** (en stereotypen) omschrijven, voorbeelden noemen en herkennen (en uitleggen of er in een situatie sprake is van **vooroordelen, stereotypen en/of discriminatie**),
  - oorzaken van **discriminatie** noemen (en herkennen) en de gevolgen beschrijven die **discriminatie** heeft voor individuen en groepen in de samenleving,
  - mogelijkheden beschrijven die de overheid en organisaties hebben om **vooroordelen en discriminatie** te bestrijden (en te voorkomen).
- 4. van een bepaald **maatschappelijk probleem** herkennen en beschrijven op welke wijze de **beeldvorming** over dit probleem tot stand komt/gekomen is.  
In dat verband kun je bij een gegeven eenvoudige situatie aangeven:
  - welke vooroordelen of gevallen van **discriminatie (stereotypen)** er in de gegeven informatie te herkennen zijn,
  - welke rol de media bij de **beeldvorming** over dit probleem spelen.

*Een beschrijving van de examenstof staat op:*

- [examenblad.nl](https://examenblad.nl), jaarring 2021, maatschappijvakken, vmbo GL, examenprogramma maatschappijleer (gemeenschappelijk deel), vmbo

## Begrippenlijst

<p>aangeleerde/aangeboren eigenschappen                  actiegroep                  beeldvorming                  belangen                  belangengroep                  christendemocratie                  compromis                  cultuur                  cultuuroverdracht                  democratie                  dictatuur                  discriminatie                  emancipatie                  etnische afkomst                  extreemrechts                  feit                  formele macht                  geschreven, ongeschreven regels                  gezag                  grondwet                  identificatie                  imitatie                  individuele/collectieve belangen                  informele macht                  liberalisme                  maatschappelijk probleem                  maatschappelijke ladder                  maatschappelijke positie                  macht                  machtsmiddelen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- aantal</li> <li>- geweld</li> <li>- functie</li> <li>- kennis</li> <li>- geld</li> </ul>	<p>massamedia                  mening                  normbesef                  overheidsbeleid                  persoonlijkheidsvorming                  politieke agenda                  politieke partij                  politieke stromingen                  positieve actie                  rechten en plichten                  rolpatroon                  samenleving                  selectie                  selectieve beeldvorming                  sociaal milieu                  sociale controle                  sociale media                  sociale mobiliteit                  sociale verschillen/ongelijkheid                  socialisatieproces                  socialiserende instituties                  socialisme                  status                  stereotype                  subcultuur                  tijd- en plaatsgebonden regels                  vooroordelen                  waarden en normen                  wet</p>
---	---

## Bijlage 2 Casussen

### Casus 1 vmbo tl-gl

#### **Minister: Weg met seksistisch speelgoed**

**Minister Ingrid van Engelshoven (Emancipatie) roept speelgoedfabrikanten op rolbevestigend speelgoed in hun collectie 'onder de loep te nemen'. Ook voert Van Engelshoven een discussie over stereotypering met de uitgevers van schoolboeken.**

“Ik zou speelgoedfabrikanten willen oproepen om hun stereotyperend speelgoed onder de loep te nemen”, zo zegt minister Van Engelshoven (Emancipatie).

De bewindsvrouw doet haar oproep nadat bekend is geworden dat in Franse speelgoedwinkels volgend jaar een einde komt aan de indeling 'jongens' en 'meisjes'.

In folders kan dan ook niet meer per sekse worden geadverteerd. En winkelpersoneel mag ouders straks niet meer vragen: 'Is het voor een jongen of een meisje?' Verder gaat het bedrijfsleven speelgoed ontwikkelen 'dat niet discrimineert'.

In december 2018 sprak Van Engelshoven ook al over genderstereotypen. Ook tegenwoordig tonen advertenties voor speelgoed volop stereotypische rolmodellen, merkte ze op. “Meisjes zijn verzorgend, jongens zijn avontuurlijk.”

Volgens de minister komen vrouwen door genderstereotypen ongewild vast te zitten in parttime banen en kunnen ze zich niet meer persoonlijk en professioneel ontwikkelen. En kunnen ze zelfs, door financiële afhankelijkheid, niet meer weg uit hun relatie als ze dat willen.

## Casus 2 vmbo tl-gl

### **‘Maak klassen kleiner in strijd tegen lerarentekort’**

**Het lerarentekort moet worden aangepakt met kleinere klassen. Als eerste zouden achterstandsscholen de klassen moeten verkleinen, maar uiteindelijk dient er op geen enkele basis- of middelbare school nog een klas te zijn met meer dan 21 leerlingen. Het volgende kabinet moet daar ‘stapsgewijs naar toe werken’.**

Daarvoor pleiten de Algemene Onderwijsbond (AOB), het Lerarencollectief, Leraren in Actie en Ouders & Onderwijs vandaag in een petitie. Ze beseffen dat er juist méér leraren nodig zijn als klassen kleiner worden en dat die er nu niet zijn. Maar de onderwijsclubs wijzen er ook op dat uit onderzoek blijkt dat de grootte van klassen een van de drie redenen is waarom huidige leraren het vak verlaten.

### **Verkiezingen**

Met de petitie willen de onderwijsorganisaties het onderwerp in aanloop naar de verkiezingen weer op de politieke agenda krijgen. In de top-3, stelt Stolk. „We merken dat de politiek ook bezig is met de onderwijskwaliteit en gelijke kansen voor alle kinderen. Hiermee pak je alles aan.” Het lerarentekort zal volgens de onderwijsclubs afnemen als het vak aantrekkelijker wordt door kleinere klassen en lagere werkdruk. Uit onderzoek dat het AOB heeft laten doen blijkt dat de leerprestaties dan ook omhoog gaan.

Volgens het ministerie van Onderwijs zijn schoolklassen de afgelopen jaren niet groter geworden. In 2019 daalde de gemiddelde groepsgrootte naar 22,6 leerlingen in het basisonderwijs, schreef onderwijsminister Arie Slob. In 2016 waren dat er nog 23,4. Dat zegt niks, zegt Jan van de Ven van lerarenorganisatie het Lerarencollectief. „Er zijn nog steeds scholen in bijvoorbeeld het noorden waar de klassen klein zijn, maar dat betekent niet dat klassen van 30 of 35+ leerlingen niet bestaan.” Voor middelbare scholen wordt de klassengrootte niet landelijk geregistreerd.

De petitie wordt dit najaar aangeboden aan Kamerleden voordat die in debat gaan over de onderwijsbegroting.

## Casus 3 vmbo tl-gl

### Wetenschappers trekken aan de bel: 'Het klimaat duldt geen uitstel meer'

Om de doelen van Parijs te halen moeten de klimaatacties worden opgevoerd. Vergeleken met 2010: vier keer zo veel werk, in kortere tijd.

In de strijd tegen klimaatverandering heeft de wereld het laten afweten. We hebben tijd verprutst, schrijft een groep klimaatwetenschappers. In 2010 had de wereld dertig jaar de tijd om de uitstoot van broeikasgassen te halveren en zo de opwarming te beperken. Nu moet het in tien jaar gebeuren en zijn de vereiste inspanningen veel groter.

In 2010, na de klimaatop in Kopenhagen, spraken landen af om de opwarming van de aarde tot twee graden te beperken. Daar verbonden 73 landen een doelstelling aan, maar toen al was duidelijk dat die doelen onvoldoende waren. Zelfs als iedereen zich aan zijn belofte zou houden, was de totale uitstoot in 2020 nog altijd 14 procent te hoog.

Geen land voelde zich sindsdien geroepen een tandje bij te schakelen. Ook in 2015, in de aanloop naar het akkoord van Parijs, bleef het veelal bij herhaling van eerdere toezeggingen. En omdat veel landen zich zelfs niet aan die beloftes hielden, is de wereld verder uit koers geraakt. Om weer op het pad te komen dat leidt naar een opwarming van maximaal twee graden, moet in 2030 de uitstoot met 25 procent extra worden verlaagd.

### Verviervoudigd

Intussen is de wetenschap ervan overtuigd dat twee graden geen veilig doel is. Het zou tot anderhalve graad beperkt moeten blijven. Om dat doel te bereiken, moet de uitstoot in 2030 nog eens 55 procent lager zijn dan de waarde waarop de wereld zou uitkomen als de toegezegde verminderingen worden waargemaakt. Het gat tussen het beloofde en het noodzakelijke doel is in tien jaar dus verviervoudigd, schrijven de wetenschappers – van 14 naar 55 procent.

Het ambitieniveau moet flink omhoog, willen we de doelen van Parijs halen. Op de volgende klimaatop, zal het moeten gebeuren, schrijven ze. “En niet alleen meer beloven, iedereen moet zich ook aan die beloftes houden. We kunnen niet nog eens tien jaar verprutsen.”

De wetenschappers zien een paar lichtpuntjes. Overal in de wereld nemen steden en bedrijven zelf initiatieven om klimaatneutraal te worden. Tegelijk vinden ze het verontrustend dat op landenniveau van de zeven grootste vervuilers alleen de Europese Unie aan aanscherping denkt. “Zelfs Europa zit nog op de 40 procent vermindering die al in Parijs was beloofd”, zegt een van de schrijvers, “Het goede nieuws is dat de EU zich aan die belofte houdt, maar verder wordt alleen gepraat over een verhoging naar 50 of 55 procent.”

## Casus 4 vmbo tl-gl

***Het aantal Nederlanders dat zich registreert in het donorregister stijgt. Onder de nieuwe registraties zijn relatief veel Nederlanders die niet willen dat hun organen na hun dood worden gebruikt.***

Uit cijfers die het Centraal Bureau voor de Statistiek vandaag bekend maakt, blijkt dat het aantal geregistreerden steeg naar 6,4 miljoen Nederlanders, ruim 57.000 meer dan een jaar geleden. De stijging houdt al enkele jaren aan. In 2014 waren er ruim 10 procent minder donorregistraties dan nu.

Elke nieuwe donorregistratie betekent niet automatisch een nieuwe donor. Mensen kunnen in het register immers ook aangeven dat zij geen donor willen worden. Tot 2016 daalde het aandeel 'neezeggers', maar sinds dat jaar neemt hun aantal verhoudingsgewijs sneller toe. In 2016 maakte 26,5 procent bezwaar, dit jaar kwam het totaal uit op 30,6 procent, wat neerkomt op bijna twee miljoen Nederlanders.

### **Automatisch donor**

In 2016 stemde de Tweede Kamer in met een wetsvoorstel waardoor elke Nederlander vanaf achttien jaar automatisch donor wordt, tenzij hij of zij bezwaar maakt. Vorig jaar stemde ook de Eerste Kamer in met die nieuwe wet, die volgend jaar ingaat.

Van de geregistreerden stemt het grootste deel in met donorschap. 45,8 procent geeft toestemming zonder donatiebeperking. Bijna 10 procent laat de keuze aan de nabestaanden.

### **Mannen en vrouwen**

Uit de cijfers blijkt een duidelijk verschil tussen mannen en vrouwen. Vrouwen zijn vaker donor dan mannen: 27 procent van de vrouwen in Nederland geeft toestemming tegenover 22 procent van de mannen.

Verschillen zijn er ook tussen gemeenten. In Goirle, Hilvarenbeek en Oost-Gelre wonen de meeste donoren. Alle drie zitten boven de 30 procent. De laagste percentages zijn te vinden op Urk, in Staphorst en Neder-Betuwe.



## Casus 5 vmbo tl-gl

### Kort lontje verpest het fietsplezier

Sommigen gebruiken het woord fietsterreur, anderen namen zelfs de beslissing om deze zomer geen plezierritjes meer te maken. De overvolle fietspaden verpesten voor veel mensen het plezier van een rondje trappen.

Een lezersoproep om ervaringen op het fietspad te delen en mee te denken over mogelijke oplossingen voor knelpunten leverde een grote stapel reacties op. Het gaat veel mensen niet eens zozeer om slecht onderhouden, smalle fietspaden met gevaarlijke stoepranden en paaltjes midden op de weg maar vooral ook om de korte lontjes van andere mensen, om ongeduld en om elkaar geen ruimte gunnen.

Marianne Buts maakte onlangs haar laatste fietstocht. Ze is het zat, het hoeft niet meer. „De fietstochten van nu zijn ware overlevingstochten geworden”, schrijft ze. Haar laatste ervaring: „Op de brug was het een zootje van racefietsen, wandelaars en auto’s. Toen een motor met hoge snelheid door de mensen heen zigzagde, kon ik het niet nalaten met mijn vinger naar mijn voorhoofd te wijzen. Fout, ik geef het toe. De motorrijdende gek draaide om en achtervolgde mij. Ik werd uitgescholden, maar gelukkig leef ik nog, het kan zomaar anders aflopen.”

„Voor een recreatiefietser zonder elektrische ondersteuning is vaak de ontspanning ver te zoeken”, schrijft ook Aaf den Dulk die als 74-jarige nog graag fietst maar ook constateert dat het sinds corona een stuk drukker is geworden op de fietspaden. „Als gewone fietser word ik aan de kant gedrukt, ik hoor die snelle fietspadgebruikers niet eens aankomen. Een oplossing zal niet eenvoudig zijn, maar wel heel erg nodig.”

Een enkeling kijkt ook naar zichzelf. „Ja, toegegeven, ook ik maak wel eens een manoeuvre op het randje”, meldt 'veel-fietser' Bert Kramer. Zelfinzicht is het begin van verbetering. Verder kan er ook veel worden gemoderniseerd aan de infrastructuur.

## Bronvermeldingen

*Alle bronnen zijn voor het laatst geraadpleegd op 26 september 2020*

**Casus 1:** Aa, van der, E. (2019, 26 september). Minister: Weg met seksistisch speelgoed.

<https://www.ad.nl/politiek/minister-weg-met-seksistisch-speelgoed~a414f596/>

**Casus 2:** Hanneke Keultjes. (2020, 21 september).

<https://www.ad.nl/binnenland/maak-klassen-kleiner-in-strijd-tegen-lerarentekort~abb1c38f/?referrer=https%3A%2F%2Fduckduckgo.com%2F>

**Casus 3:** Engels, Joep. (2020, 4 maart).

<https://www.trouw.nl/nieuws/wetenschappers-trekken-aan-de-bel-het-klimaat-duldt-geen-uitstel-meer~bf50e18b/?referrer=https%3A%2F%2Fduckduckgo.com%2F>

**Casus 4:** naar een artikel van Visser, M. (2019, 23 mei). Met het aantal donorregistraties stijgt ook het aandeel neezeggens.

<https://www.trouw.nl/nieuws/met-het-aantal-donorregistraties-stijgt-ook-het-aandeel-neezegegers~b6b0e9b9/>

**Casus 5:** Vrij naar Leidsch Dagblad

